Vol 5 Issue 10 April 2016

ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

.....More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.oldgrt.lbp.world

ISSN: 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF) Volume - 5 | Issue - 10 | April - 2016

Golden Research Thoughts

GRT

"नागपूर जिल्हयातील उद्योजकांच्या विकासात महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केन्द्र [MCED] आणि जिल्हा उद्योग केन्द्र [DIC] यांचा सहभाग"– एक अध्ययन

बबनराव तायवाडे , अनिता के रणधीर
[1](एम.कॉम. एम.फिल.पीएच.डी.) प्राचार्य, धनवटे नॅशनल कॉलेज, नागपूर.
[2](एम.कॉम. एम्.फील.,बी.एड्) श्री. शिवाजी कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, राजूरा.

सांराश –

स्वतःचा उद्योग/व्यवसाय सुरू करण्याची, स्वयंरोजगार करण्याची बहुतेक युवक–युवतींची इच्छा असते. परंतु नवीन उद्योग सुरू करायचा पण कोणता? आज अनेक उद्योगसंधी उपलब्ध आहेत. स्वतःची क्षमता, कौशल्य आणि उद्योगासाठी लागणारी भांडवलाची तरतूद या गोष्टींचा प्रामुख्याने विचार केला तर निश्चितच छोटासा उद्योग सुरू करता येऊ शकतो. छोटा–मोठा उद्योग करून अर्थार्जन करता येणे खरोखरच सोपं आहे. गरज आहे ती तुमच्यामधील कौशल्य ओळखण्याची, योग्य माहिती मिळविण्याची आणि मार्गदर्शनाची. महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र व जिल्हा उद्योग केंद्राद्वारे दिलेल्या प्रशिक्षण कार्यक्रमात उद्योग सुरू करण्याच्या दृष्टीने नुसती माहिती दिली जात नाही तर उद्योग सुरू करण्याच्या दृष्टीने सक्षम असे उद्योजकीय व्यक्तिमत्व घडविले जातात.

वरील अभ्यास हा नागपूर येथील महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र व जिल्हा उद्योग केंद्र यांच्याद्वारे राबविण्यात येणा–या विविध योजनांचा व उद्योजकांच्या विकासात असणा–या योगदानाचा परामर्श घेणे, हीच भूमिका संशोधना मागे आहे.

प्रस्तावना

भारतात फार प्राचीन काळापासूनच ग्रामोद्योग आणि कुटीर उद्योग कार्यरत आहेत. भारतीय अर्थव्यवस्थेत या कुटीर आणि लघुउद्योगांना अत्यंत महत्वाचे स्थान आहे. भारताच्या अर्थव्यवस्थेतील लघुउद्योगांचे महत्व लक्षात घेऊन सरकार त्यांना पंचवार्षिक योजनांतर्गत विविध सवलती देते. लघुउद्योगांची रोजगार क्षमता जास्त असते. लघुउद्योगातूनच नवनवे उद्योजक तयार होत असतात आणि ते देशाच्या औद्योगिक प्रगतीला हातभार लावतात म्हणून लघुउद्योग हे उद्योजकांचे प्रशिक्षण केंद्र असे म्हटले जाते. देशाच्या विकासात आणि निर्यात क्षेत्रात लघुउद्योग क्रियाशील भूमिका बजावतात हे सर्वच अर्थतज्ज्ञ मान्य करतात म्हणून सरकार त्यांना नेहमीच उत्तेजन व संरक्षण देत आले आहे. मोठया उद्योगांनाच 'आऊटसोर्सिंग' साठी लघुउद्योगांचे सहकार्य गरजेचे ठरत आहे. मूळ उत्पादनांशी संबंधीत सर्व प्रक्रिया मोठे उद्योग

स्वतः करू शकत नाही. तो करण्याचा प्रयत्न केल्यास खर्च जास्त येतो. शिवाय उत्पादनाकडे दूर्लक्ष होण्याची शक्यता असते. म्हणून ती कामे लहान उद्योगांकडून करून घेणे (outsource) फायदेशीर ठरते. अशा रितीने लघुउद्योग हे मोठया उद्योगांना पूरक व सहाय्यकारी या भूमिकेतून काम करू शकतात. परस्परांना आधार मिळतो. यादृष्टीने लघुउद्योगांचे महत्व आणि स्थान जागतिकीकरणाच्या वादळातही टिकून राहील हे मान्य करावे लागते.

उद्देश

1)महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र व जिल्हा उद्योगकेंद्राविषयी व कार्याविषयी माहिती मिळविणे.
2) उद्योगवाढीला प्रोत्साहन देण्यासाठी राबविण्यात येणा–या योजनांचा अभ्यास करणे.
3) उद्योजकता विकास केंद्रातर्फे देण्यात येणा–या विविध प्रशिक्षणांची माहिती मिळविणे.

4) स्वयंरोजगार निर्माण करण्यासाठी करण्यात येणा–या कर्जपुरवठा योजनांच्या माहितीचे अध्ययन करणे.

गृहीते

1) महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राद्वारे वेळोवेळी विविध उद्योगांवरील प्रशिक्षण कार्यक्रमामुळे उद्योजकांचा व्यसायिक कौश्यल्यात वाढ झाली आहे.

2) जिल्हा उद्योग केंद्रामुळे बेरोजगार लोकांना त्यांचा उद्योग / व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज मिळणे सुलभ झाले आहे.

महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र (MCED) (Maharashtra Centre for Entrepreneurship Development)

जागतिकीकरणाच्या युगात उद्योजकात हा शब्द परवलीचा समजला जातो. या युगात उद्योजकता ही बाब अपरिहार्य झाली आहे. समाजातील ब–याच व्यक्तींमध्ये उद्योजकतेच्या प्रेरणा असतात. या प्रेरणांना योग्य वेळी प्रोत्साहन देऊन प्रशिक्षणाच्या माध्यमातून अशा व्यक्ती उद्योजक होऊ शकतात. व्यक्तीमधील उद्योजकता शास्त्रशुद्ध प्रशिक्षणाच्या माध्यमातून सवंर्धित करता येऊ शकते. या तत्वज्ञानाच्या आधारावर 1988 या वर्षी महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र या संस्थेची स्थापना करण्यात आली आहे. संस्थेचे स्थाना करण्यात आली आहे. संस्थेचे मुख्यालय औरंगाबाद येथे असून मुंबई, पूणे, नागपूर, अमरावती, नाशिक, कोल्हापूर, औरंगाबद येथे विभागीय कार्यालये तर इतर जिल्हयांमध्ये जिल्हा उद्योग केंद्रांच्या माध्यमातून संस्थेच्या प्रकल्प अधिकारी जिल्हयाचे कामकाज पाहतो.

संस्थेच्या स्थापनेत महत्वाची भूमिका बजावणा–यांमध्ये महाराष्ट्र अनेक जणांमध्ये उद्योजक होण्याची प्रेरणा असते. त्याला योग्य वेळी प्रोत्साहन मिळाले तर अशा व्यक्ती प्रशिक्षण घेऊन उद्योजक बनू शकतात. उद्योजक होण्यासाठी आवश्यक असणारे प्रशिक्षण घेणे आता महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राच्या माध्यमातून सहज शक्य झाले आहे

लघुउद्योग विकास महामंडळ (एम. एस. एस. आय. डी. सी.), महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ (एम. आय. डी. सी.), राज्य वित्तीय महामंडळ (एम .एस. एफ. सी.), सिकॉम, मेल्ट्रॉन आणि मिटकॉन यांचा मोठा वाटा आहे. संस्थेच्या स्थापनेचे ध्येय हे शास्त्रशुद्ध प्रशिक्षणाद्वारा यशस्वी उद्योजक घडविणे, प्रसार, प्रचार, पोषक वातावरण निर्मिती, उद्योजकीय संस्कृती विकसित करणे, उद्योजकतेच्या क्षेत्रात संशोधन आणि विकास करणे, उद्योजकतेसंबंधी माहितीचे संकलन अशी व्यापक ध्येय घेऊन संस्था गेल्या 19 वर्षांपासून संपूर्ण राज्यात कार्यरत आहे. राज्यात चांद्यापासून ते बांद्यापर्यंत संस्थेने प्रशिक्षण दिलेल्या आणि स्वतःच्या उद्योग, व्यवसाय सुरू केलेल्या उद्योजकांची संख्या लक्षणीय आहे. संस्था विविध स्वयंरोजगाराभिमुख उपक्रम राबवीत असते. युवापिढीला उद्योजकतेचे संस्कार देत असतानाच स्वतःही संस्था उद्योजकीय झाली आहे. 1997 पासून स्वयंनिर्भरतेचे लक्ष्य संस्थेने साध्य केले आहे. एवढेच नव्हे तर भविष्यासाठीची तरतूद तसेच प्रशिक्षणासाठी लागणा–या आर्थिक तरतुदींची व्यवस्था संस्थेने केली आहे.' कारण ब–याच प्रशिक्षण कार्यक्रमांमध्ये अगोदर प्रशिक्षणावर संस्थेचा स्वतःचा पैसा खर्च करावा लागतो. प्रशिक्षणानंतर पुरस्कर्ते प्रशिक्षणाचे शुल्क या संस्थेला अदा करतात. स्वयंनिर्भरतेची प्रेरणाही संस्थेच्या यशामागील एक महत्वाची बाब ठरली आहे. सर्वोत्कृष्टतेसाठी प्रशिक्षण ही काळाची गरज आहे.

संस्थेने दूरदृष्टीने ही गरज ओळखून प्रशिक्षण कार्यक्रमांमध्ये विविधता आणली आहे. उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम (इडीपी), स्वयंरोजगार विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम (डीपीएसइ), व्यवसाय मार्गदर्शन प्रशिक्षण कार्यक्रम (व्हीटीपी), व्यवस्थापन विकास, संस्था विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम, प्रेरक प्रशिक्षण कार्यक्रम अशा विविध प्रकारच्या आणि विविध कालावधीसाठी, विविध स्तरांतील, समाजातील कमकुवत वर्गासाठी प्रशिक्षणाचे आयोजन संस्था करते. महिला, माजी सैनिक, शेतकरी, आदिवासी अशा विविध वर्गांसाठी त्यांच्या गरजा ओळखून तसेच राज्य सरकारने पुरस्कृत केलेल्या विविध प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन संस्थेच्या माध्यमातून करयात येते. राष्ट्रीय पातळीवर विविध संस्थांशी सामंजस्य करार, आसाम शासनाच्या मुख्यमंत्री प्रशिक्षण योजनेअंतर्गत आसामी तरूणांना उद्योजकतेचे धडे देण्याचे कार्य या संस्थेने केले आहे व आजही करीत आहे. गेल्या काही वर्षांत झालेले व सध्या सुरू असलेले प्रशिक्षण कार्यक्रम धरून सुमारे 250 पेक्षा अधिक असामी युवक–युवतींना या संस्थेने उद्योजकतेचे प्रशिक्षण दिले आह.

आंतरराष्ट्रीय पातळीवर विचार करताना संस्थेने युरोपियन युनियन, इंडो–इटालियन चेंबर ऑफ कॉमर्स, फिकी, फार्माफेअर यांच्या सहकार्याने भारतातील एमसीईडी, ऑस्ट्रिया, इटाली येथील संस्थेमध्ये झालेल्या उद्योजकता संस्कृती संवर्धन सामंजस्य कराराअंतर्गत विविध कार्यक्रम राबविण्यात आलेले आहेत. तसेच संस्थेच्या ब–याच कर्मचा–यांना प्रशिक्षणा–या निमित्याने युरोप दौ–यावर जाण्याची संधी मिळाली तसेच या करारातील भागीदार देशांच्या अधिका–यांनीही भारतामध्ये आयोजित केलेल्या प्रशिक्षण कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होता आले. याशिवाय आयएलओ, राईट–नेट, वायनरी उद्योग अशा विविध आंतरराष्ट्रीय प्रकल्पांमुळे संस्थेला आंतरराष्ट्रीय पातळीवर कार्य करणे शक्य झाले आहे.

जिल्हा उद्योग केंद्र (D.I.C.) District Industry Centre

महाराष्ट्र राज्य उद्योग संचालनालयाद्वारे (Directorate of Industries) लघु उद्योजकास सर्व प्रकारचे सहाय्य एकाच ठिकाणी उपलब्ध व्हावे या हेतूने महाराष्ट्र राज्यातील प्रत्येक जिल्हयाच्या ठिकाणी 1 मे 1978 साली जिल्हा उद्योग केंद्राची स्थापना करण्यात आली.

ग्रामीण व शहरी भागात उद्योग काढू इच्छिणा–या बेरोजगार युवक–युवतींना मदत करणारी संस्था म्हणून हिची स्थापना करण्यात आली.

राज्याच्या औद्योगिक विकास धोरणानुसार सरकारी यंत्रणेत समन्वय साधून जिल्हा पातळीवरील औद्योगिक विकासास चालना देण्याचे प्रमुख कार्य जिल्हा उद्योग केंद्राद्वारे केले जाते. शासनाच्या औद्योगिक विकासा संबंधीच्या विविध योजनांची अंमलबजावणी केंद्रामार्फत जिल्हा पातळीवर केली जाते. विविध योजनांतर्गत जिल्हा उद्योग केंद्रामार्फत कर्ज पुरवठा केला जातो.

जिल्हा उद्योग केंद्राचे प्रमुख हे महाव्यवस्थापक असतात व त्यांच्या मदतीला व्यवस्थापक व काही उद्योग निरीक्षक असतात उद्योग निरीक्षकांना त्यांच्या कामासाठी त्या जिल्हयातील असलेले तालुके वाटले जातात व हे उद्योग निरीक्षक आठवडयातून एका दिवषी नेमून दिलेल्या तालुक्याच्या गावी पंचायत समितीच्या कार्यालयात स्थानिक उद्योजकांना मार्गदर्षन करण्यासाठी हजर राहतात.

उद्योगासंबंधी सर्व प्रकारची माहिती, सेवा एकाच ठिकाणी उपलब्ध व्हावी, या उद्देषाने जिल्हा उद्योग केद्रांची स्थापना करण्यात आली आहे. महाव्यवस्थापक हे जिल्हा उद्योग केद्रांचे प्रमुख असून ते वर्ग–1 चे अधिकारी असतात. त्याच्यामदतीसाठी वर्ग–2 चे अधिकारी असतात. त्यांना व्यवस्थापक असे म्हणतात. जिल्हयाप्रमाणे यांची संख्या दोन किंवा तिल असते. यांना कामात मदत करण्यासाठी उद्योग निरीक्षक नेमणूक केलेले असतात. उद्योग निरीक्षकांचे मुख्यालय जरी जिल्हयाचे ठिकाण असले तरी त्यांच्या कामाच्या सोयीसाठी तालुके वाटून दिलेले असतात. व त्या तालुक्याचा औद्योगीक विकास हा महाव्यवस्थापक यांच्या मार्गदर्शनाखाली उद्योग निरीक्षक करीत असतो. उद्योग निरीक्षकांना आठवडयातून नेमलेल्या दिवषी तालुका मुख्यालयास दौरा करावा लागतो व बहुधा त्यांची पंचायत समिती कार्यालयात बसण्याची व्यवस्था केलेली असते. जिल्हा उद्योग केद्रामार्फत खलील प्रकारच्या योजना राबविण्यात येतात.

1.पंतप्रधान रोजगार निर्माण कार्यक्रम
2.बीजभांडवल योजना
3.जिल्हा उद्योग केद्र योजना
4.उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम
5.जिल्हा पुरस्कार
6.सामूहिक प्रोत्साहन योजना – 2007
7.उद्योगासाठी अस्थायी (EM-I) व स्थायी (EM-II) नोंदणीकरण.
8.मुद्रांक शुल्क माफी.
9.उद्योगासाठी कच्चा माल शिफारस
10.माहिती तंत्रज्ञान घटकांना इरादा पत्र
11.माहिती तंत्रज्ञान उद्यानाची नोंदणी
12.वंगण तेल आणि ग्रीस अनुज्ञाप्ती
13.केद्रीय भांडार खरेदी विक्री नोंदणी इत्यादी.

सदर अध्ययनात केल्या गेलेल्या संशोधनाचा उद्देश, आराखडा, तसेच विषयाचे महत्व निर्देशीत केले आहे. या अध्ययनाचे उद्देश व उपकल्पनांचे आधारावर, अध्ययनासाठी संशोधन योजनेचे वेगवेगळे टप्पे अमलात आणून, संशोधनाची रूपरेषा प्रस्तुत करण्यात आली आहे.

विदर्भ क्षेत्रात असलेले नागपूर, हे महाराष्ट्रातील प्रमुख शहर आहे. मुंबई, पुणे यांच्यानंतर, उद्योगधंद्याच्या बाबतीत नागपूरचा क्रमांक आहे. या अध्ययनाच्या अंतर्गत, महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र (M.C.E.D.) व जिल्हा उद्योग केंद्र यांच्याद्वारे राबविण्यात येणा–या विविध योजनांचा व उद्योजकांच्या अभ्यास केला गेला आहे. व्यवसायामुळे त्यांच्या जीवनात झालेले परिवर्तन, त्यांची दिनचर्या, त्यांच्या आकांक्षा व या सर्व घटकांचा, त्यांच्या संपूर्ण जीवनावर पडलेला प्रभाव, हा या अध्ययनाचा विशय आहे. संशोधनाच्या क्षेत्रात वैज्ञानिक दृष्टीकोनातून माहिती करून घेतल्या जाते. ज्या घटनेचे अध्ययन केले जाते. त्यात आढळणारे सत्य माहीत करून घेणे, याला संकलनाच्या अंतर्गत, वैज्ञानिक पध्दतीला प्रमुख स्थान आहे. वैज्ञानिक पध्दतीत संबंधित विषयाची योग्य माहिती मिळु शकते.

महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राद्वारे वेळोवेळी विविध उद्योगांवरील प्रशिक्षण कार्यक्रमामुळे उद्योजकांचा व्यवसायिक कौश्यल्यात वाढ झाली आहे.

सारणी क्रमांक अ
उद्योजकांचा व्यवसायिक कौश्यल्यातील वाढ दर्शविणारी सारणी

v-Ø-	ykd eku nrkr	l[;k	'kdMk iek.k
1	i.krk lger	90	22-5VDd
2	Lkger	140	35 VDd
3	vfuf'pr	92	23 VDd
4	vlger	56	14 VDd
5	i.krk vlger	22	5-5 VDd
	,d.k	400	100-00

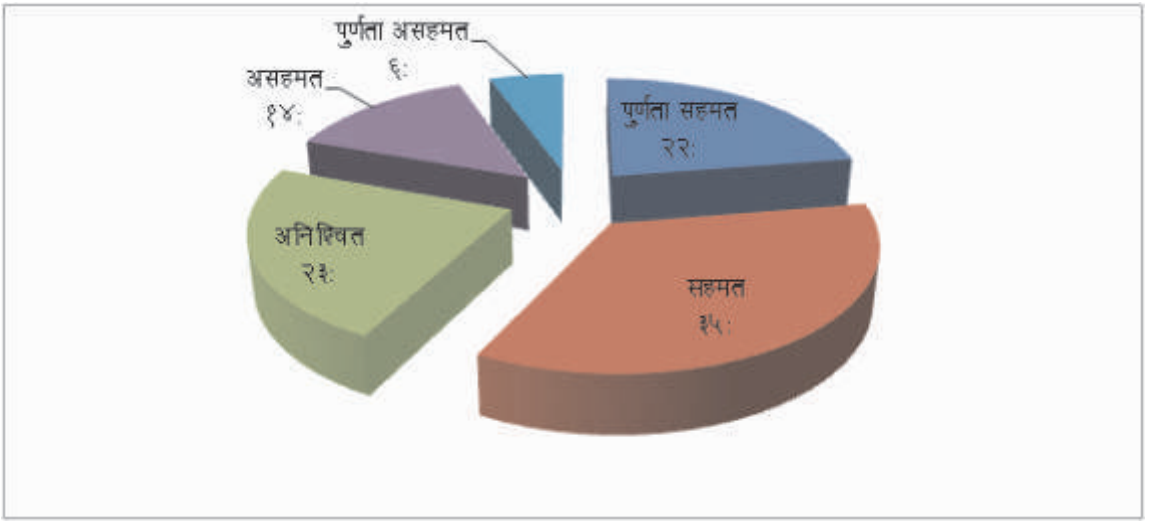

उपरोक्त सारणीवरुन असे निदर्शनास येते की, एकुण 400 उद्योजकांपैकी 140 उद्योजक हे वरील मंताशी सहमत आहे व त्यांची टक्केवारी 35 इतकी आहे. 90 उद्योजक हे वरील मंताशी पुर्णता सहमत आहे व त्यांची टक्केवारी 22.5 इतकी आहे. 92 उद्योजक हे वरील मंताशी अनिश्चित आहे व त्यांची टक्केवारी 23 इतकी आहे. परंतु 56 उद्योजक हे वरील मंताशी असहमत आहे व त्यांची टक्केवारी 14 इतकी आहे.

सारणी क्रमांक ब

उद्योजकांचा व्यवसायिक कौश्यल्यात वाढ झाली या विधान बाबत उत्तरदात्यांद्वारे प्रदान करण्यात आलेले सरासरी गुण

N	Mean	SD	SE	Min	Max
400	**3.6**	**±1.01**	**0.21**	**1**	**5**

N :- संख्या ; Mean :- मध्यमान, SD :- मानक विचलन; SE :- मानक तृटी; Min :- किमान; Max :- कमाल

वरील सारणी प्रमाणे उद्योगजकांच्या व्यावसायीक कौशल्यात वाढ झाली या विधानाला उत्तरदात्यांद्वारे सरासरी 3.6 ±1.01 गुण प्रदान करण्यात आले. म्हणजेच बहुतांश उत्तरदाते या विधानाबाबत अनिश्चित नाहीत याचाच अर्थ असा बहुतांश उत्तरदाते वरील विधानात सहमत आहेत. सारणी क्रमांक अ व ब या सारणीतील माहिती वरून महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राद्वारे वेळोवेळी विविध उद्योगांवरील प्रशिक्षण कार्यक्रमामुळे उद्योजकांच्या व्यावसायीक कौशल्यात वाढ झाली या गृहिकृत्याची सत्यता सिद्ध होते.

जिल्हा उद्योग केंद्रामुळे बेरोजगार लोकांना त्यांचा उद्योग / व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज मिळणे सुलभ झाले आहे.

सारणी क्र. क.

जिल्हा उद्योग केंद्राची कर्ज विषयक मत दर्शविणारी सारणी

v-Ø-	ykd eku nrkr	l[;k	'kdMk iek.k
1	i.krk lger	104	26VDd
2	Lkger	148	37 VDd
3	vfuf"pr	80	20 VDd
4	vlger	32	08 VDd
5	i.krk vlger	36	9 VDd
	,d.k	400	100-00

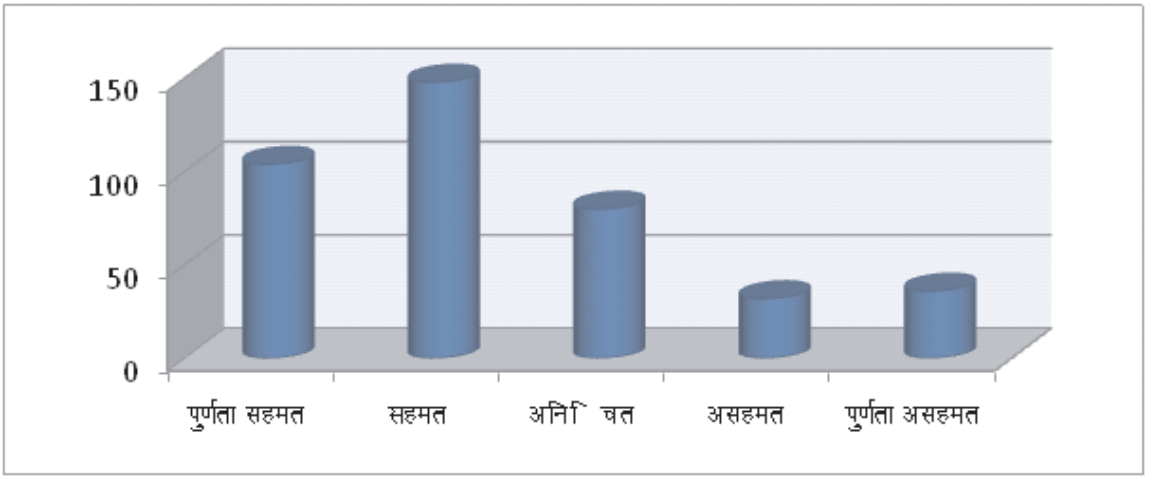

उपरोक्त सारणीवरुन असे निदर्शनास येते की, एकुण 400 उद्योजकांपैकी 148 उद्योजक हे वरील मंताशी सहमत आहे व त्यांची टक्केवारी 37 इतकी आहे. 104 उद्योजक हे वरील मंताशी पुर्णता सहमत आहे व त्यांची टक्केवारी 26 इतकी आहे. 80 उद्योजक हे वरील मंताशी अनिश्चित आहे व त्यांची टक्केवारी 20 इतकी आहे. परंतु 32 उद्योजक हे वरील मंताशी असहमत आहे व त्यांची टक्केवारी 8 इतकी आहे.

सारणी क्र. ड.

बेरोजगार लोकांना त्यांचा उद्योग / व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज मिळणे सुलभ झाले या विधानाला उत्तरदात्यांद्वारे प्रदान करण्यात आलेले सरासरी गुण

N	Mean	SD	SE	Min	Max
400	**3.6**	**±0.96**	**0.23**	**1**	**5**

400 3ण6 ॅ0ण96 0ण23 1 5

छ रू. संख्या; डमंद रू. मध्यमान, ैक रू. मानक विचलन; ैम रू. मानक तृटी; डपद रू. किमान; डंग रू. कमाल

वरील सारणी प्रमाणे बेरोजगार त्यांचा उद्योग / व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज मिळणे सुलभ झाले या विधानाला उत्तरदात्यांद्वारे सरासरी 3.6±0.96 गुण प्रदान करण्यात आले. याचाच अर्थ असा की, बहुतांश उत्तरदाते या विधानासंबंधी अनिश्चित नाहीत म्हणजेच ते वरील विधानाशी सहमत आहेत. सारणी क्रमांक क व ड या सारणीतील माहिती वरून जिल्हा उद्योग केंद्रामुळे बेराजगार लोकांना त्यांचा उद्योग / व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज मिळणे सुलभ झाले, या गृहितकृत्यांची सत्यता सिद्ध होते.

निष्कर्ष

नागपूर विभागातील प्रमुख जिल्हा निहाय औद्योगीक परिक्षेत्राची स्थिती बघता औद्यौगिक क्षेत्रा जास्त विकसित झाले आहे. खेडयाच्या तुलनेत नागपुर शहरात रोजगारांच्या अधिक संधी उद्योजकता विकास केन्द्र [M.C.E.D.], आणि जिल्हा उद्योग केन्द्र [D.I.C.] निर्माण केल्या मुळे बेरोजगार उद्योगकडे आकर्षित झाले आहेत. त्यामुळे जिल्हा उद्योग केंद्रामुळे बेरोजगार लोकांना त्यांचा उद्योग/व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज मिळणे सुलभ झाले आहे. तसेच महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राद्वारे वेळोवेळी विविध उद्योगांवरील प्रशिक्षण कार्यक्रमामुळे उद्योजकांचा व्यवसायिक कौश्यल्यात वाढ झाली आहे. इतर जिल्हातील लघु उद्योग घटकांची तुलना केली असता नागपूर जिल्हयातील औद्यौगिक क्षेत्रात सर्वात जास्त उद्योग सुरू आहे. तेच स्थिती मोठा उद्योगाचा बाबतीत निदर्शनात येते.

संदर्भ सूची

1.डॉ. प्रदिप आगलावे – संशोधन पद्धती व शास्त्र व तंत्रे, प्रमोद मुंजे, विद्या प्रकाशन नागपूर.
2.डॉ. सुधीर बोधनकर – सामाजीक संशोधन पद्धती, साईनाथ प्रकाशन 2013
3.डॉ. प्रभाकर देशमुख – उद्योजकता विकास, संकल्पना आणि व्यवहार, पिंपळापुरे अँड क. पब्लीशर्स, नागपूर.
4.डॉ. पी.के. कुलकर्णी – उद्योगाचे समाजशास्त्र, मंगेश प्रकाशन, नागपूर.
5.महाराष्ट्र शासन–लोकराज्य 2009.
6.जैन भवरलाल–आसुरलेली कोरडवाहू शेती, लोकमत 4/02/09

7.ताकवले राम– सकाळ(सप्तरंग) शिक्षणातील प्रगती– प्रश्न व दिशा, 22 / 11 / 2009.
8.मगर शंकरराव, शिर्के विठ्ठलराव–जलसंपत्ती, समस्या आणि नियोजन, सकाळ (सप्तरंग) 6 / 12 / 2009
9.महाराष्ट्र द इकॉनॉमिक पॉवर हाऊस – फ्रंटलाईन–2003, (खंड 20)
10.बुरंगे एल, जी– इंडस्ट्रिल ग्रोथ ॲन्ड स्ट्रक्चर, ईपीडब्ल्यू, 27 फेब्रुवारी 1999.
11.उद्योग संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, उद्योग साधना, महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई, 1995
12.महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, 34 वा वार्षिक अहवाल,1995–96.
13.Govt. of India study of Industrial Estates, New Delhi, 1996
14.Rural Enterprise and Non Farm Employment, A world Bank Paper, Jan. 1978.
15.United National, Industrial Estates – Policies Plans and Progress, new York 1996
16.उद्योग संचालना मार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनेवर संक्षिप्त टिपणी, हिवाळी अधिवेशन 2000, नागपूर.

बबनराव तायवाडे
एम.कॉम. एम.फिल.पीएच.डी. , प्राचार्य, धनवटे नॅशनल कॉलेज, नागपूर.

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.oldgrt.lbp.world